

Partial reduplication in Roudbari variety of Tati

Tahereh Dolatpour Lakeh¹, Mansour Shabani²

Received: 2023 /10 /16 Accepted: 2024 /03 /12

1. Introduction

Reduplication is a morphological process and is highly productive in some languages. In reduplication a whole word or part of it is repeated. Based on the proportion that is copied, linguistics categorizes this process into two types: total reduplication and partial reduplication. Each reduplication construction consists of two parts: the base and the reduplicant. The base is the part that is totally or partially copied, and the reduplicant is the repeated part.

There are two main approaches to reduplication: the phonological approach and the morphological approach. In this paper we analyze partial reduplication in Tati within the framework of the latter approach. The morphological approach is a relatively new model for exploring reduplication and few studies have employed this method. GhaniAbadi et al (2006), Khanjan & Alinejad (2010), Salandari et al (2016), and Dabirmoghaddam & Maleki (2018) used this approach to describe and explore reduplication in Persian. PourAbbas Navroud (2023) described and analyzed reduplication in Gilaki. However, no research has been conducted focusing on reduplication in Tati.

How to Cite:

Dolatpour Lakeh, T; Shabani, M (2025), Partial reduplication in Roudbari variety of Tati, *Journal of Language Research*, 17 (55), 73-107.

<https://doi.org/10.22051/jlr.2024.45297.2365>

homepage: <https://zabanpazhuhi.alzahra.ac.ir>

1. M.A. in Linguistics, Department of English Language and Literature, University of Guilan, Rasht, Iran (corresponding Author); tahereh.dolatpourl@yahoo.com

2. Professor in Linguistics, Department of English Language and Literature, University of Guilan, Rasht, Iran. mshabani@guilan.ac.ir

Copyright © 2025 The Authors. Published by Alzahra University. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited; and does not alter or modify the article.

Therefore, we aim to fill this gap by analyzing this process in Tati. This descriptive-analytical research is conducted within the framework of Morphological Doubling Theory of Inkelas and Zoll (2005), to discover different patterns and types of partial reduplication and its semantic functions in Tati.

2. Methodology

This is a descriptive-analytical study and is conducted within the framework of Morphological Doubling Theory of Inkelas and Zoll (2005). The data consist of approximately 58 reduplication constructions in Tati language, collected from written texts. The corresponding author's language intuition as a native speaker was also used to provide examples. In the first step, the collected data were transcribed phonetically. In the second step, we analyzed the data and identified three types of partial reduplication in this language. For each type of partial reduplication some examples had been provided, and the semantic functions of each type were explored.

3. Results

There are three types of partial reduplication in the Tati language: prefixed partial, suffixed partial, and echo reduplication. Each type has its own subcategories and patterns. In prefixed partial reduplication, the repeated part (reduplicant) precedes the base and in suffixed partial reduplication, the reduplicant follows the base. In echo reduplication, the reduplicant is meaningless, while the base maybe either meaningful or meaningless.

There are two subcategories of prefixed partial reduplication in Tati. In the first subcategory, the second input is a repetition of the initial consonant of the base plus /e/, and it is placed before the base. In the second subcategory, the second input begins with the initial consonant or vowel of the base.

Suffixed partial reduplication has two subcategories. In the first subcategory, the second input begins with the first consonant of the base. In the second subcategory, the base is usually an imperative that begins with /be/ or /bu/. In this type of suffixed partial reduplication, /be/ or /bu/ in the initial syllable of the base is replaced by /a/.

The third type of partial reduplication in Tati is echo reduplication, which also includes two subtypes. In the first subtype, the initial consonant of the base changes, with two possible patterns: a change to /v/ or a change to /m/. In the second subtype, the only vowel of the base changes: /a/ or /ɑ/ is replaced by /u/. In this pattern the two inputs have the same number of syllables and they only differ in the vowel. Partial reduplication in Tati is used to show concepts similar to the base, emphasis, increased intensity, and consistency.

4. Conclusion

In this descriptive-analytical research, we described and categorized different types of partial reduplication in Tati (Rudbari variety) within the framework of Morphological Doubling Theory of Inkelas and Zoll (2005). The results of this study show that three types of partial reduplication can be found in Tati: prefixed partial reduplication, suffixed partial reduplication, and echo reduplication. There are two patterns of prefixed partial reduplication in Tati. In the first pattern, the initial consonant of the base is repeated, and, in the second pattern, the initial consonant or vowel of the base is repeated. Suffixed partial reduplication has two patterns. In the first pattern, the initial consonant of the base is repeated, and in the second pattern, the base is usually an imperative that starts with /be/ or /bu/ in Tati. In this type of suffixed partial reduplication, /be/ or /bu/ in the initial syllable of the base is replaced by /ɑ/. Echo reduplication has two subtypes. In the first subtype of echo reduplication, the initial consonant of the base changes to either /v/, or /m/. In the second subtype, /a/ or /ɑ/ in the base is replaced by /u/. Partial reduplication in Tati is used to show concepts similar to the base, emphasis, or increase in the intensity of the base and also consistency.

Keywords: reduplication, partial reduplication, Tati, morphological doubling theory, intensity.

دوگان سازی ناقص در زبان تاتی رودبار

طاهره دولت پور لاکه^۱، منصور شعبانی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۲

چکیده

دوگان سازی یکی از فرایندهایی است که در ساخت واژه رخ می دهد و یکی از روش های ایجاد واژه های جدید در زبان ها است. در این فرایند همه یا بخشی از یک واژه تکرار می شود و از این جنبه در بیشتر زبان ها دارای دو گونه کامل و ناقص است. در دوگان سازی کامل، تمام یک واژه تکرار می شود و در دوگان سازی ناقص تنها بخشی از یک واژه تکرار می شود و مابقی آن حذف می شود. در این پژوهش، تلاش کردیم تا انواع دوگان سازی ناقص را در زبان تاتی براساس نظریه دوگان سازی صرفی اینکلاس و زول (Inkelas & Zoll, 2005) دسته بندی کنیم و کارکردهای معنایی گونه های مختلف دوگان سازی ناقص را در این زبان بررسی کنیم. پژوهش پیش رو یک مطالعه توصیفی-تحلیلی است و داده های آن ۵۸ دوگان ساخت ناقص در زبان تاتی رودبار است که به روش کتابخانه ای و با مراجعه به کتاب فرهنگ تاتی رودبار گردآوری شده است. شم زبانی نویسنده نخست نیز برای ارائه نمونه ها به کار گرفته شده است. دوگان سازی ناقص در تاتی سه گونه است: دوگان سازی ناقص پیشوندی، دوگان سازی ناقص پسوندی و دوگان سازی پژواکی. دوگان سازی ناقص پیشوندی به دو صورت انجام می شود: یا با تکرار همخوان آغازین پایه همراه با هجای /el/ و یا با تکرار همخوان یا واکه آغازین پایه. دوگان سازی ناقص پسوندی نیز دو گونه است: دوگان سازی ناقص پسوندی از گونه

استناد به مقاله:

دولت پور لاکه، طاهره؛ شعبانی، منصور (۱۴۰۴)، دوگان سازی ناقص در زبان تاتی رودبار، *زبان پژوهی*، ۱۷ (۵۵)، ۱۰۷-۷۳.
homepage: <https://zabanpazuhui.alzahra.ac.ir>
<https://doi.org/10.22051/jlr.2024.45297.2365>
۱. کارشناسی ارشد زبان شناسی همگانی، گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران (نویسنده مسئول)؛ tahereh.dolatpouri@yahoo.com
۲. دانشیار زبان شناسی همگانی، گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران؛ mshabani@guilan.ac.ir

حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. © ۱۴۰۴. ناشر این مقاله، دانشگاه الزهراء است.

این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و عدم تغییر یا تعدیل مقاله مجاز است.

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

تکرار همخوان آغازین پایه و دوگان‌سازی ناقص پسوندی از گونه تغییر همخوان آغازین پایه. دوگان‌سازی ناقص پژواکی در زبان تاتی به دو روش انجام می‌شود: با تغییر همخوان آغازین پایه که خود دو گونه است، تبدیل همخوان آغازین پایه به /m/ و /v/ و نوع دوم با تغییر واکه پایه. کارکردهای دوگان ساخت‌های ناقص در تاتی از معانی تصویرگونه تا نیمه‌اصطلاحی و نمادین و اصطلاحی است و مفاهیمی مشابه پایه، تداوم، تأکید و افزایش شدت پایه را نشان می‌دهند.

واژه‌های کلیدی: دوگان‌سازی، دوگان‌سازی ناقص، زبان تاتی، نظریه دوگان‌سازی صرفی، شدت

۱. مقدمه

ساخت واژه‌های جدید در زبان‌های مختلف به روش‌های گوناگونی انجام می‌شود و دوگان‌سازی^۱ یکی از آنهاست و در برخی از زبان‌ها وجود دارد (Fromkin et al., 2013). دوگان‌سازی یک فرایند صرفی است که در برخی زبان‌ها از زایایی بالایی برخوردار است. در دوگان‌سازی گاهی همه یک واژه و گاهی تنها بخشی از واژه تکرار^۲ می‌شود (Inkelas, 2006: 417)، بنابراین می‌توان دوگان‌سازی را از این جهت که همه و یا بخشی از واژه تکرار می‌شود به گونه‌های مختلفی دسته‌بندی کرد. زبان‌شناسانی مانند یینسن (Jensen, 1990)، شقاقی (Shaghghi, 1988) و اینکلاس و زول (Inkelas & Zoll, 2005) آن را به دو گونه کامل^۳ و ناقص^۴ دسته‌بندی کرده‌اند. دوگان‌سازی کامل و ناقص هر یک نیز دارای زیرمجموعه‌هایی نیز است. هر دوگان‌ساخت شامل دو بخش پایه^۵ و جزء مکرر^۶ است. پایه، همان بخشی از واژه است که به‌طور کامل یا ناقص تکرار می‌شود و به بخشی که تکرار شده است جزء مکرر گفته می‌شود. زبان‌شناسان در توصیف دوگان‌سازی و تحلیل دوگان ساخت‌ها دو رویکرد عمده دارند. مارانتز (Marantz, 1982) دوگان‌سازی را فرایندی واجی در نظر می‌گیرد و نظریه نسخه‌برداری واجی را مطرح می‌کند. بر مبنای این رویکرد، در دوگان‌سازی، رونوشت‌سازی^۷ یا نسخه‌برداری مشخصه‌های واحدهای^۸ واجی انجام می‌شود. در این رویکرد، همسانی واجی^۹ بین پایه و جزء

-
1. reduplication
 2. repetition
 3. total reduplication
 4. partial reduplication
 5. base
 6. reduplicant
 7. copying
 8. segments
 9. phonological identity

مکرر برای انجام دوگان‌سازی ضرورت دارد. پیروان این رویکرد، جزء مکرر را وندی در نظر می‌گیرند که ویژگی‌های واجی پایه روی آن نسخه‌برداری می‌شود. این نظریه برای دوگان‌سازی محدودیت مجاورت^۱ را مطرح می‌کند، یعنی بین پایه و جزء مکرر نباید هیچ عنصری آورده شود. رویکرد دوم که به وسیله اینکلاس و زول (Inkelas & Zoll, 2005) معرفی شده است، دوگان‌سازی را فرایندی صرفی در نظر می‌گیرد. بر مبنای این نظریه، در دوگان‌سازی مشخصه‌های صرفی-معنایی تکرار می‌شوند و همسانی واجی برای رخ دادن دوگان‌سازی الزامی نیست، بلکه همسانی معنایی-ساخت‌واژی اهمیت دارد و همین نوع همسانی رابط پایه و جزء مکرر است. رویکرد دوم رویکردی کامل‌تر است و محدودیت‌های هم‌جواری و ضرورت همسانی واجی بین پایه و جزء مکرر را که در نظریه واجی مطرح است در نظر نمی‌گیرد و از این جهت توانایی توجیه دوگان ساخت‌های بیشتری را دارد. در پژوهش پیش‌رو فرایند واژه‌سازی دوگان‌سازی ناقص را در یکی از زبان‌های کرانه جنوبی دریای خزر در چارچوب رویکرد صرفی دسته‌بندی و بررسی می‌کنیم.

زبان تاتی از زبان‌های ایرانی شمالی غربی است و در ایران در استان‌های گیلان، قزوین، اردبیل و زنجان رایج است (Sabzalipour & Izadifar, 2013). گونه مورد بررسی در این پژوهش تاتی رایج در بخش پایین بازار شهرستان رودبار است. رودبار یکی از شهرستان‌های جنوبی استان گیلان است و از جنوب به استان قزوین و از غرب به استان زنجان متصل است. در این شهرستان افزون‌بر زبان تاتی، زبان‌های کردی، ترکی، لری و تالشی نیز رایج است. در رودبار به زبان تاتی گویش رودباری نیز گفته می‌شود و به سبب مجاورت اقوام گوناگون شاهد تغییراتی مانند ورود واژگان غیرتاتی در این گونه زبانی هستیم. تلفظ واژه‌ها و گاه معنای آن‌ها در منطقه‌های مختلف رودبار با یکدیگر کمی تفاوت دارد. گونه‌ای که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است، گونه‌ای از تاتی است که در بخش پایین بازار و توسط اهالی روستای لاکه به آن سخن می‌گویند. داده‌های این پژوهش، شامل ۵۸ دوگان‌ساخت ناقص در زبان تاتی رودبار است که به روش کتابخانه‌ای و با مراجعه به فرهنگ تاتی رودبار و به روش میدانی و از گفتار روزمره مردم بومی رودبار گردآوری شده است. شم زبانی نگارنده اول نیز در گردآوری داده‌ها و نمونه‌ها به کار رفته است.

در این پژوهش می‌کوشیم تا دوگان‌سازی ناقص را در زبان تاتی بررسی و گونه‌های مختلف آن را در چارچوب نظریه دوگان‌سازی صرفی^۲ اینکلاس و زول (Inkelas & Zoll, 2005)

1. proximity

2. Morphological Doubling Theory (MDT)

دسته‌بندی کنیم و کارکردهای معنایی انواع دوگان‌سازی ناقص را نیز بررسی کنیم. این پژوهش به این پرسش‌ها پاسخ می‌دهد که انواع دوگان‌سازی ناقص در زبان تاتی براساس نظریه دوگان‌سازی صرفی کدام است؟ و کارکرد معنایی انواع دوگان‌سازی ناقص در این زبان چیست؟ زبان تاتی، مانند بسیاری دیگر از زبان‌های ایرانی در معرض خطر نابودی قرار دارد، بنابراین، انجام این گونه پژوهش‌ها، به ثبت و ضبط این زبان‌ها کمک می‌کند. زبان تاتی از زبان‌هایی است که به صورت محدودی مورد بررسی قرار گرفته و پژوهش‌هایی که در زمینه صرف و نحو این زبان انجام گرفته است اندک است. بنابراین، برای کمک به بازسازی این زبان انجام پژوهش‌هایی مشابه پژوهش حاضر از اهمیت بالایی برخوردار است.

مقاله پیش‌رو دارای پنج بخش است. در بخش مقدمه به مرور فرایند دوگان‌سازی و بیان توضیحاتی درباره زبان تاتی پرداختیم، در ادامه، مروری خواهیم داشت بر پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه دوگان‌سازی در زبان‌های دیگر. سپس، به شرح چارچوب نظری مورد استفاده در این پژوهش می‌پردازیم. در بخش چهارم، براساس چارچوب نظری انتخاب‌شده به تجزیه و تحلیل داده‌های تاتی پرداخته می‌شود و در بخش پایانی نتیجه‌گیری خواهیم کرد.

۲. پیشینه پژوهش

دوگان‌سازی به سبب برخورداری از زایایی بالا در بسیاری از زبان‌ها همواره مورد توجه زبان‌شناسان بوده است و این پژوهش‌ها در چارچوب نظریه‌های گوناگونی انجام شده است. اینکلاس (Inkelas, 2006) دوگان‌سازی را تکرار یک واژه کامل یا بخشی از یک واژه می‌داند. از دید اینکلاس دوگان‌سازی از فرایندهای ساخت‌واژی است و اهداف ساخت‌واژی دارد (Inkelas, 2006: 417). مارانتز (Marantz, 1982) نیز دوگان‌سازی را دارای دو نوع کامل و ناقص می‌داند و بر این باور است که ما قادر به تفکیک دوگان‌سازی از وندافزایی نیستیم. به‌باور وی دوگان‌سازی فرآیندی صرفاً واجی است و تنها با اهداف واج‌شناختی روی می‌دهد و در این فرایند بخش مکرر ویژگی‌های واجی پایه را نسخه‌برداری می‌کند. به همین دلیل است که مارانتز دوگان‌سازی را رونوشت‌سازی واجی نیز می‌نامد. این رویکرد در پژوهش‌های بسیاری به‌عنوان چارچوب نظری قرار گرفته است، ولی در تبیین دوگان‌سازی در برخی زبان‌ها ناکارآمد است.

اینکلاس و زول (Inkelas & Zoll, 2005) با معرفی نظریه دوگان‌سازی صرفی، دوگان‌سازی را فرایندی ساخت‌واژی در نظر می‌گیرند که در آن دو مجموعه از ویژگی‌های انتزاعی نحوی-معنایی به وسیله دستور زبان ایجاد می‌شوند. بر مبنای این نظریه، در دوگان‌سازی ساخت‌های صرفی

دو نمونه از یک سازه صرفی را که می‌تواند واژه کامل، ریشه و یا حتی وند باشد تکرار می‌کنند. در این نظریه منظور از یکسان‌بودن همسانی معنایی است، نه واجی.

یکی از مهم‌ترین پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه دوگان‌سازی در زبان فارسی پایان‌نامه شقاقی (Shaghghi, 1988) است که در آن گونه‌های مختلف دوگان‌سازی کامل و ناقص را در زبان فارسی دسته‌بندی کرده‌است و برای همخوان‌ها و واژه‌های تشکیل‌دهنده دوگان ساخت‌های زبان فارسی، فرمولی ارائه کرده‌است. یافته‌های این پژوهش نشان داده‌است که در زبان فارسی دوگان‌سازی کامل شامل دو نوع افزوده و نافزوده است و دوگان‌سازی ناقص شامل دوگان‌سازی ناقص پیشوندی و دوگان‌سازی ناقص پسوندی است.

ذاکری (Zakeri, 2002) از اصطلاح اتباع بهره گرفته‌است و اتباع را از جنبه معناداربودن یا نبودن اجزایش به سه گونه دسته‌بندی می‌کند. گاه هر دو جزء معنا دارند، مانند «زاد و ولد، بند و بست و دروغ و دغل». گاه هر دو جزء بدون معنا هستند، مانند «خنزر پنزر، هپل و هپو و یللی تللی» و گاه یک جزء معنادار است و یک جزء بدون معنا است، مانند «آت و آشغال» که در آن جزء اول هیچ‌گاه به تنهایی کاربرد ندارد، زیرا بدون معنا است و فقط در ساخت اتباع معنادار می‌شود و «ساخت و پاخت» که جزء دومش بدون معنا است. اینکلاس و زول (Inkelas & Zoll, 2005) این گونه از دوگان‌ساخت‌ها را در گروه دوگان‌ساخت‌های ناقص از نوع پژواکی قرار می‌دهند.

غنی‌آبادی و همکاران (Ghaniabadi et al, 2006) در چارچوب نظریه دوگان‌سازی صرفی اینکلاس و زول (Inkelas & Zoll, 2005) به بررسی سه نوع دوگان‌سازی پژواکی^۱، تشدید^۲ و بی‌تفاوتی^۳ در زبان فارسی پرداخته‌اند. از دید آنان دوگان‌سازی پژواکی شامل ترکیباتی است که به‌طور عمده از اسم و گاه نیز از صفت یا قید تشکیل شده‌اند و جزء مکرر از تغییر همخوان آغازین پایه به /m/ یا /p/ به‌دست می‌آید. «کتاب متاب»، «ظریف مریف / ظریف پریف» و «نزدیک مزدیک / نزدیک پزدیک» به‌ترتیب نمونه‌هایی از دوگان‌سازی اسم، صفت و قید هستند. دوگان‌سازی تشدید از تکرار پایه با افزودن کسره اضافه به‌دست می‌آید. در این نوع دوگان‌سازی به‌طور معمول صفت‌ها حضور دارند، مانند «بی خیال بی خیال»، گاهی اسم‌هایی که کاربردی مانند صفت دارند نیز شرکت می‌کنند، مانند «توپ توپ، بیست بیست». سومین نوع دوگان‌سازی که غنی‌آبادی و همکاران بررسی کرده‌اند همان ساختاری است که سادات تهرانی (Sadat Tehrani, 2003) آن را «ساختار بی‌تفاوتی» می‌نامد. در این ساختار پایه همیشه فعل

1. echo reduplication
2. intensive reduplication
3. indifference reduplication

است و می‌تواند در وجه، زمان و نمودهای مختلفی باشد و جزء مکرر از تکرار کامل پایه ایجاد می‌شود و عنصر «که» بین پایه و جزء مکرر آورده می‌شود، مانند «رفتن که رفتن، جیغ زد که زد». گونهٔ دوم و سوم دوگان‌ساخت‌هایی که غنی‌آبادی و همکاران بررسی کرده‌اند فرایندی نحوی است و در حوزه صرف تحلیل نمی‌شود.

امینی (Amini, 2013) در مقاله «دوگان‌سازی در زبان ترکی» فرایند دوگان‌سازی در زبان ترکی را در چارچوب نظریهٔ مارانتز (Marantz, 1982) بررسی کرده‌است. داده‌های پژوهش وی از متن‌های مختلف ترکی استانبولی یا گفت‌وگو با گویشوران این زبان گردآوری شده‌است. یافته‌های پژوهش وی نشان می‌دهد که در زبان ترکی دوگان‌سازی کامل دو نوع است: نافزوده و اتباع. در این زبان گونهٔ خاصی از دوگان‌سازی ناقص وجود دارد که فقط بر گروهی از صفت‌های ترکی و شمار کمی از قیده‌ها اعمال می‌شود. امینی (Amini, 2013) معتقد است که با توجه به واجی که بین بخش دوگان‌سازی شده و پایه قرار می‌گیرد، می‌توان به تبیین نوع خاصی از دوگان‌سازی ناقص در این زبان با ارائهٔ فرمول پرداخت.

فیاضی (Fayyazi, 2014) با استفاده از طبقه‌بندی حیدرپور بیدگلی و شقاقی (Heydarpour & Bidgoli & Shaghghi, 2011) دوگان‌سازی را در زبان گیلکی بررسی و طبقه‌بندی کرده‌است و در پژوهش خود از اصطلاح «تکرار» بهره گرفته‌است. داده‌های پژوهش فیاضی (Fayyazi, 2014) شامل ۱۸۵ دوگان ساخت از نوع دوگان‌سازی کامل و ۷۰ واژه از انواع دوگان‌سازی ناقص بوده‌است که به روش کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری شده‌اند. یافته‌های پژوهش وی نشان می‌دهد که در زبان گیلکی تکرار کامل شامل سه نوع است: تکرار کامل نافزوده، تکرار کامل افزوده و تکرار پژوهشی. تکرار ناقص شامل دو نوع پسوندی و پیشوندی است. تکرار ناقص پیشوندی به سه صورت انجام می‌شود: تکرار ناقص پیشوندی همراه با حذف واج‌های پایانی پایه، تکرار ناقص پیشوندی همراه هجای «-ک» و تکرار همخوان آغازین. تکرار ناقص پسوندی به دو طریق رخ می‌دهد: تکرار شدن همخوان آغازین پایه و قرار گرفتنش پس از پایه و یا تکرار شدن هجای ثابتی متشکل از یک همخوان و یک واکه. واژه‌های شرکت‌کننده در دوگان ساخت‌های گیلکی ممکن است تک‌هجایی، دوهجایی، سه‌هجایی و در یک مورد چهارهجایی باشند.

راسخ‌مهند و محمدی‌راد (Rasekhmahand & Mohammadi Rad, 2012) بر مبنای دیدگاه رده‌شناختی موراوچیک (Moravcsik, 1978) به بررسی فرایند دوگان‌سازی در کردی سورانی از جنبهٔ صوری^۱ و معنایی پرداخته‌اند و ویژگی‌های صوری و معنایی ساخت تکرار در این گویش را

با زبان فارسی مطابقت داده‌اند. آن‌ها با بررسی ساخت صرفی تکرار نشان دادند که در کردی سورانی تکرار کامل و ناقص وجود دارد و هر کدام انواعی دارند. آن‌ها با بررسی ساخت مفهومی دوگان‌سازی در کردی سورانی به این نتیجه رسیده‌اند که مفهوم افزایش کمیت بیشتر در ساخت تکرار رخ می‌دهد. آن‌ها همچنین نشان داده‌اند که از جنبه آوایی در تکرار ناقص یک واج، هجا و یا بخشی از زنجیره آوایی تکرار می‌شود. بر مبنای مقایسه‌ای که راسخ‌مهند و محمدی‌راد مابین زبان فارسی و کردی سورانی انجام داده‌اند، از جنبه صرفی تفاوتی بین گونه‌های مختلف تکرار در کردی سورانی و زبان فارسی وجود ندارد. از جنبه آوایی در کردی سورانی و فارسی فرایند تکرار در این که کدام بخش تکرار می‌شود، اشتراکاتی دارند. مقایسه دوگان‌سازی در این دو زبان از لحاظ معنایی نیز نشان داده‌است که در هر دو مفهوم افزایش کمیت بیشتر رخ می‌دهد.

حیدری (Heydari, 2017) فرایند دوگان‌سازی را در گویش لکی دلفان و در چارچوب نظریه بهینگی پرنس (Prince, 1993) بررسی کرده‌است. داده‌های پژوهش وی به‌روش میدانی و از طریق مصاحبه با گویشوران بومی و آوانگاری گفته‌های آن‌ها با الفبای آوانگاری بین‌المللی به‌دست آمده‌است. یافته‌های پژوهش وی نشان داده‌است که در گویش لکی دلفان دوگان‌سازی کامل افزوده (میانی و پایانی) و نافروده و دوگان‌سازی ناقص پیشوندی، پسوندی و دوگان‌سازی ناقص با تغییر واکه وجود دارد. حیدری (Heydari, 2017) محدودیت‌های دخیل در فرایند دوگان‌سازی را نیز بررسی کرده‌است و بیان می‌کند که محدودیت‌های پیشینه‌بودن^۱، وابستگی^۲ و همانی^۳ در این فرایند دخالت دارند. بر اساس محدودیت پیشینه، بودن هر عنصری در پایه باید حتماً عنصر مطابقی در وند دوگان‌ساز داشته باشد، به‌این معنا که هر عنصری در پایه باید در دوگان‌ساخت حضور یابد. اگر از این محدودیت تخطی نشود، دوگان‌سازی کامل را خواهیم داشت، مانند نمونه (۱) از زبان اندونزیایی که در آن برای ساخت اسم جمع از دوگان‌سازی کامل استفاده شده‌است (Kager, 1999: 194, 205):

1. Wanita wanita-wanita "women"

بنابراین، بر اساس این محدودیت دوگان‌سازی ناقص در صورتی رخ می‌دهد که محدودیت‌های خوش‌ساختی بر آن غلبه کنند. بر اساس محدودیت وابستگی، هر عنصری در وند دوگان‌ساز عنصر متناظری در پایه دارد و هیچ درجی قابل قبول نیست و واژه باید به‌طور کامل نسخه‌برداری یا رونوشت شود و اگر درج انجام گیرد، این محدودیت نقض خواهد شد. محدودیت همانی بیان می‌کند که عنصری که در پایه وجود دارد و عنصر متناظر آن در وند دوگان‌ساز ویژگی‌های

یکسانی دارند. یکی دیگر از محدودیت‌های دخیل در فرایند دوگان‌سازی محدودیت کلی پایایی است. حیدری (Heydari, 2017) هر یک از انواع فرایندهای دوگان‌سازی در گویش لکی دلفان را همراه با محدودیت‌های دخیل در آن طبقه‌بندی کرده‌است.

شیخ سنگ تجن (Sheikh Sang Tajan, 2017) دوگان‌سازی را در زبان تالشی و در چارچوب نظریه کافمن (Kauffman, 2015) بررسی کرده‌است. وی، همچنین کاربرد انواع دوگان‌سازی را در تالشی مشخص کرده‌است و به تحلیل آوایی هجاهای شرکت‌کننده در این فرایند پرداخته‌است. داده‌های پژوهش وی که از نوع توصیفی-تحلیلی است شامل ۲۸۱ دوگان ساخت در تالشی است که به روش‌های میدانی و کتابخانه‌ای گردآوری شده‌اند. یافته‌های پژوهش شیخ سنگ تجن نشان می‌دهد که در این زبان سه نوع تکرار وجود دارد: تکرار کامل، تکرار ناقص و تکرار وزین یا تکرار آهنگین^۱. تکرار کامل نسبت به تکرار ناقص و وزین از فراوانی بیشتری برخوردار است. در زبان تالشی دوگان‌سازی مفاهیمی مانند شدت، کثرت، افزایش، جامعیت، مشابهت و بی‌هدفی را نشان می‌دهد. در واژه‌های تک‌هجایی ساخت CVC نسبت به ساخت‌های هجایی دیگر فراوانی بیشتری دارد.

رحمتی‌نژاد و همکاران (Rahmatinejad et al, 2019) دوگان‌سازی ناقص پیشوندی را در چارچوب گونه معیار نظریه بهینگی بررسی کرده‌اند. داده‌های این پژوهش که شامل ۷۱ نمونه از دوگان‌ساخت‌های ناقص پیشوندی است به روش کتابخانه‌ای گردآوری شده‌است و به شکل توصیفی-تحلیلی بررسی شده‌است. داده‌های این پژوهش به سه گروه دسته‌بندی شده‌اند. گروه اول شامل تکرار همراه با حذف واج پایانی پایه است، مانند «دادار» و «مزمه». گروه دوم واژه‌هایی مانند «آل و آجیل» و «پت و پهن» را شامل می‌شود که در آن‌ها همخوان آغازین پایه با یک نیم‌هجای ثابتی که متشکل از یکی از واژه‌های افتاده پیشین، افتاده پسین و یا میانی پیشین است، تکرار می‌شود. در واژه‌های سومین گروه همخوان آغازین پایه همراه با بخشی ثابت که قاعده‌مند نیست تکرار می‌شود، مانند «شلم شوربا» و «زکم زیمبو». نگارندگان این مقاله پس از تحلیل داده‌ها، مرتبه‌بندی ویژه‌ای برای هر کدام از انواع دوگان‌سازی ناقص پیشوندی به‌دست آورده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که نظریه تناظر بهینگی در توجیه دوگان‌سازی ناقص پیشوندی در زبان فارسی کارآیی دارد و بنابراین، همگانی بودن این نظریه و محدودیت‌های حاکم بر آن را تأیید کرده‌اند.

پورعباس ناورود (Pourabbas Navroud, 2022) در پایان‌نامه «فرایند دوگان‌سازی در زبان گیلکی (گونه غرب گیلان)» به بررسی دوگان‌ساخت‌های زبان گیلکی پرداخته‌است. پژوهش وی

در چارچوب نظریه دوگان‌سازی صرفی اینکلاس و زول (Inkelas & Zoll, 2005) انجام شده‌است و داده‌های آن به روش کتابخانه‌ای گردآوری شده‌است. یافته‌های پژوهش پورعباس ناورود نشان داده‌است که داده‌های زبان گیلکی با فرضیه‌های نظریه دوگان‌سازی صرفی مطابقت دارد. در گیلکی دو نوع دوگان‌سازی کامل و ناقص وجود دارد و هر کدام خود شامل چندین گونه هستند. دوگان‌سازی کامل در زبان گیلکی دارای دو گونه نافروده و افزوده است و در دوگان‌سازی کامل نافروده در این زبان مقوله‌های اسم، فعل، صفت، قید، گروه، ستاک، جمله، عدد و صوت یا نام آوا حضور دارند. دوگان‌سازی کامل افزوده نیز دارای دو نوع افزوده میانی و افزوده پایانی است که هر کدام دارای چندین الگو هستند. دوگان‌سازی ناقص نیز شامل هر دو نوع پسوندی و پیشوندی است. پورعباس براساس نظریه دوگان‌سازی صرفی، دوگان‌سازی پژواکی در زبان گیلکی را نیز در طبقه دوگان‌سازی ناقص قرار داده‌است. پورعباس کارکردهای معنایی دوگان‌سازی را در زبان گیلکی مشخص کرده‌است که شامل مفاهیم تکرار، شدت، تأکید، افزایش، تائید، کثرت، جامعیت، تداوم، تقویت، و شباهت هستند.

در زبان‌های خانواده‌های زبانی دیگر نیز مطالعات گسترده‌ای در زمینه دوگان‌سازی انجام شده‌است که از این میان می‌توان به بررسی ابی (Abbi, 1990) اشاره کرد که دوگان‌سازی را در زبان‌های خانواده زبانی تیتو برمن^۱ بررسی کرده‌است. در این خانواده زبانی دوگان‌سازی تکواژ یا واژه برای ساخت واژه‌های جدید و بیان مفاهیم مختلف دستوری بسیار رایج است. در این خانواده زبانی دوگان‌سازی واژگانی سه حالت مختلف را شامل می‌شود: دوگان‌سازی پژواکی، ترکیب و دوگان‌سازی واژه. ابی (همان) در مقاله خود فقط به بررسی دوگان‌سازی واژه پرداخته‌است. دوگان‌سازی واژه گاهی کامل و گاهی ناقص رخ می‌دهد. در زبان‌های خانواده تیتو برمن دوگان‌سازی فعل‌ها و استفاده قیدی از آن‌ها رایج است. طی این فرایند صورت اصلی فعل دوگان‌سازی می‌شود و پس از آن فعل اصلی جمله می‌آید. این ساختار برای بیان وجه‌های هم‌زمانی، تداوم، تکرار و تعلل به کار می‌رود.

شیباساکی (Shibasaki, 2001) به بررسی جنبه‌های در زمانی دستوری شدگی^۲ دوگان‌سازی قیدی فعل در زبان ژاپنی پرداخته‌است. در ژاپنی دوگان‌سازی فعل، صفت، اسم، قید و اندیشه آوا^۳ وجود دارد که ممکن است کامل یا ناقص باشند. در زبان ژاپنی با تکرار فعل‌ها می‌توان اسم و قید ساخت است. متون پنج دوره تاریخی از ژاپنی باستان تا انتهای قرن بیستم به‌عنوان منبعی برای

1. Tibeto Burman languages
2. grammaticalization
3. ideophone

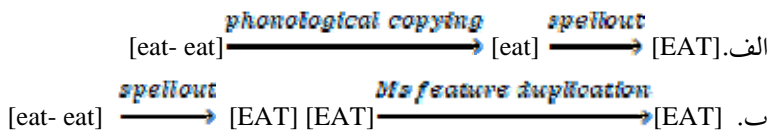
گردآوری داده‌های پژوهش یادشده مورد استفاده قرار گرفته‌است. بر مبنای یافته‌های پژوهش وی در طول زمان فعل‌های زبان ژاپنی تمایل به قید شدن پیدا کرده‌اند، اما تمایل به قید شدگی تنها در گروه خاصی از فعل‌ها دیده می‌شود. برای نمونه، فعل‌های مرتبط با احساسات نسبت به دیگر فعل‌ها تمایل بیشتری به آمدن داشته‌اند. در دوگان‌سازی قیدی فعل‌ها در ژاپنی مقوله دستوری فعل، معنا و کارکرد آن دچار تغییر می‌شود و تغییرات آوایی نیز در آن ایجاد می‌شود.

سن اردوغان (Sen Erdogan, 2021) دوگان‌سازی را در دو زبان ترکی و آلمانی مقایسه کرده‌است. وی در ابتدا به توصیف داده‌های هر دو زبان از طریق نظریه‌های یکسان پرداخته‌است و در مرحله بعد برای تشخیص معادل‌های بین‌زبانی، داده‌های دو زبان را کنار هم قرار داده‌است. در مرحله پایانی، تفاوت‌ها و شباهت‌ها را بیان کرده‌است. داده‌های پژوهش‌های محققان دیگر برای انجام این پژوهش به کار گرفته شده‌است. با توجه به یافته‌های این پژوهش می‌توان دید که هم در ترکی و هم در آلمانی دو گونه دوگان‌سازی کامل و ناقص مشاهده می‌شود، با این تفاوت که در زبان آلمانی هفت مقوله در دوگان‌سازی شرکت دارند، ولی در زبان ترکی فقط سه نوع مقوله شرکت دارند. دوگان‌سازی در آلمانی زایا نیست، ولی در ترکی فرایندی بسیار زایا است. در آلمانی تنها چهار فرایند زایا در دوگان‌سازی وجود دارند و مابقی زایایی بسیار کمی دارند.

۳. مبانی نظری

دو دیدگاه کلی در زمینه دوگان‌سازی وجود دارد: رویکرد واجی و رویکرد ساخت‌واژی (دوگان‌سازی ویژگی‌های صرفی-معنایی). مارانتز (Marantz, 1982) یکی از مطرح‌ترین زبان‌شناسانی است که پیرو رویکرد واجی است و نظریه نسخه‌برداری واجی را برای تحلیل دوگان‌سازی ارائه کرده‌است. این نظریه دوگان‌سازی را فرایندی واجی در نظر می‌گیرد که در آن تکرار مشخصه‌ها، سازه‌های وزن‌دار یا بخش‌های پایه رخ می‌دهد. مثال (۲ الف) نمونه‌ای از نسخه‌برداری واجی است:

2.

همسانی واجی پایه و جزء مکرر در این نظریه ضروری است. همچنین پایه و جزء مکرر باید هم‌جوار باشند و بین آن‌ها هیچ عنصری درج نشده باشد. به رونوشت‌سازی واجی یا نسخه‌برداری واجی «دوگان‌سازی جبرانی» نیز گفته می‌شود. این فرایند اهداف ساخت‌واژی ندارد، بلکه به سبب

نیاز به درون‌دادهایی کاملاً واجی رخ می‌دهد، برای نمونه نیاز به همگون‌سازی^۱. کپی‌سازی واجی به‌منظور رعایت محدودیت‌های واجی انجام می‌گیرد و در نهایت موجب موزون‌شدن بیشتر درون‌داد نسبت به حالتی خارج از دوگان‌ساخت می‌شود (Inkelas, 2008: 352).

اینکلاس و زول (Inkelas & Zoll, 2005) در واکنش به رویکرد واجی و محدودیت‌های آن مدلی برای تحلیل دوگان‌ساخت‌ها معرفی کردند که کاملاً با رویکرد واجی تفاوت دارد. این مدل که نظریه دوگان‌سازی صرفی نام دارد، هر دوگان‌ساخت را شامل دو دختر (معادل پایه و جزء مکرر در نظریه واجی) و یک گره مادر در نظر می‌گیرد که دخترها اطلاعات ساخت‌واژی و معنایی یکسانی دارند، مانند نمونه (۲ ب).

گره مادر گره‌ای است که بالاتر از گره دیگری قرار گرفته‌است و گره‌های دختر از آن منشعب می‌شوند. گره دختر گره‌ای است که بلافاصله پس از گره مادر قرار گرفته‌است و از آن منشعب شده‌است (Larson, 2010: 46). فرضیه‌ای مهم در این نظریه وجود دارد که بیان می‌کند که اگرچه دخترها از یک‌دیگر مستقل هستند، ولی در سطح معنایی همسان هستند. برخلاف نظریه واجی، اهمیت همسانی واجی بین دخترها در این نظریه بسیار کم است و در مراحل بعدی توسط فرایندهای هم‌واجی ممکن است به‌دست آید (Mattes, 2014: 30-31).

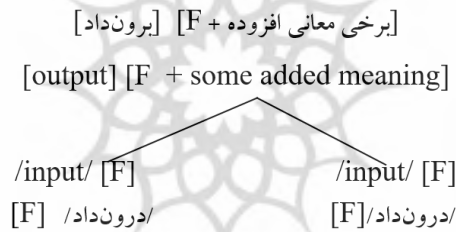
نظریه دوگان‌سازی صرفی هم توانایی تحلیل دوگان‌ساخت‌هایی را دارد که شامل همسانی واجی بین دو نسخه هستند و هم در تحلیل دوگان‌ساخت‌هایی به‌کار می‌رود که در آن‌ها مشخصه‌های ساخت‌واژی و معنایی تکرار می‌شود و انگیزه انجام آن‌ها ساخت‌واژی یا نحوی است. در مثال (۲) نمونه‌ای از پیش‌بینی گروه فعلی^۲ در زبان عبری را مشاهده می‌کنیم. در این ساخت فعل در دو جایگاه مختلف حضور می‌یابد (Inkelas & Zoll, 2005: 3).

3.
lirkod, Gil lo yirkod ba-xayim
to-dance, Gil not will-dance in-the-life
'Dance, Gil never will'

همان‌گونه که نمونه (۲) نشان می‌دهد، در این دوگان‌ساخت همسانی واجی بین دو نسخه وجود ندارد و انگیزه این فرایند نیز خوش‌ساختی واجی نیست، بنابراین نمی‌توانیم آن را کپی‌سازی واجی در نظر بگیریم. دوگان‌سازی صرفی توسط ساخت‌واژه و با انگیزه ساخت‌واژی انجام می‌شود و در آن عنصری فراتر از یک عنصر واجی دوگان‌سازی می‌شود. دوگان‌سازی صرفی هنگامی رخ می‌دهد که یک ساخت دو بار به یک واحد صرفی-معنایی یکسان نیاز پیدا کند.

برخلاف نظریه‌های پیشین، این نظریه جزء مکرر را یک تکواژ در نظر نمی‌گیرد و وجود همسانی واجی بین جزء مکرر و پایه اهمیتی ندارد. اینکلاس و زول (Inkelas & Zoll, 2005) با ارائه نمونه‌هایی از زبان‌های مختلف نشان دادند که همسانی واجی بین دو نسخه برای انجام دوگان‌سازی الزامی نیست، بلکه این رابطه براساس همسانی صرفی-نحوی برقرار است و گاهی همسانی واجی ممکن است فقط به‌عنوان یکی از اثرات جانبی همسانی ساخت‌واژی و نحوی ایجاد شود (Inkelas & Zoll, 2005: 18).

نظریه دوگان‌سازی صرفی برای دوگان ساخت‌ها طرحواره‌ای ارائه می‌کند که در آن دو دختر و یک گره مادر وجود دارد. در نظریه دوگان‌سازی صرفی دخترها به‌عنوان دو درون‌داد فرایند هستند و گره مادر که همان دوگان ساخت است برون‌داد فرایند دوگان‌سازی در نظر گرفته می‌شود. دو دختر (یا پایه و جزء مکرر) باید مشخصه‌های صرفی-نحوی یکسانی داشته باشند، ولی همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد وجود همسانی واجی ضرورتی ندارد. این طرحواره بیانگر رابطه بین دو دختر و گره مادر است:

شکل ۱: طرحواره دوگان ساخت‌ها

همان‌گونه که طرحواره بالا نشان می‌دهد دوگان‌سازی با انتخاب مضاعف یک ساخت صرفی مانند ستاک، ریشه یا واژه کامل رخ می‌دهد و به این دلیل که دو دختر مشخصه‌های معنایی همسانی دارند، نظریه دوگان‌سازی صرفی دیگر انحرافات واژ‌آرایی^۱ یا واجی را که ممکن است بین دو نسخه وجود داشته باشد پیش‌بینی می‌کند و همین موضوع سبب تمایز این نظریه با نظریه‌های واجی می‌شود (Dolatpour Lakeh & Shabani, 2023: 6).

در نظریه دوگان‌سازی صرفی الگو یا قاعده‌ای ساخت‌واژی که موجب تبدیل دو دختر به یک سازه واحد شود، ساختار^۲ نامیده می‌شود. برای نمونه وندها، ساختار کوتاه‌سازی^۳، قواعد ترکیب^۴ و

1. morphotactic
2. construction
3. truncation construction
4. compounding rules

فرایند دوگان‌سازی همگی نمونه‌هایی از ساخت‌های ساخت‌واژی هستند. با توجه به اینکه نظریه دوگان‌سازی صرفی رویکردی ساختاری به ساخت‌واژه دارد، اجازه رویکردی یکپارچه به طیفی وسیع از ساخت‌های ساخت‌واژی می‌دهد (Inkelas & Zoll, 2005: 12-13).

اینکلاس و زول (Inkelas & Zoll, 2005) برای بیان دقیق تمایز میان نظریه دوگان‌سازی صرفی و نظریه نسخه‌برداری واجی^۱ چهار معیار معرفی کرده‌اند که در زیر به‌طور خلاصه به بیان آن‌ها می‌پردازیم:

الف) نسخه‌برداری واجی اهداف واجی دارد، ولی دوگان‌سازی صرفی به دنبال اهداف صرفی و ساخت‌واژی انجام می‌شود.

ب) در نسخه‌برداری واجی محدودیت مجاورت مطرح است، یعنی نزدیک‌ترین واحد به پایه را نسخه‌برداری می‌کند، ولی در دوگان‌سازی صرفی این محدودیت مطرح نیست و همجواری از الزامات نیست و شاهد موارد بسیاری هستیم که در آن‌ها دو نسخه توسط عناصری از یک‌دیگر جدا شده‌اند و پایه و جزء مکرر در کنار یک‌دیگر نیستند. در مواردی مانند دوگان‌سازی ناقص در نظریه دوگان‌سازی صرفی، نزدیک‌بودن عناصر مشابه در پایه و جزء مکرر از موارد دارای اهمیت نیست. آن‌ها از درون داده‌های مختلفی به دست می‌آیند، بنابراین، مجاوربودن آن‌ها اهمیتی ندارد.

ج) نسخه‌برداری واجی تنها بر واحدهای منفرد واجی عمل می‌کند، ولی دوگان‌سازی صرفی بر کل یک ساختار ساخت‌واژی اعمال می‌شود. دوگان‌سازی صرفی به معنای انتخاب دوگانه یک محتوای ساخت‌واژی مانند وند، ریشه، ستاک یا کل واژه است و هیچ محدودیتی برای اندازه واحدهای دوگان‌سازی در نظر نمی‌گیرد (Dolatpour Lakeh, 2023: 42).

د) در نسخه‌برداری واجی وجود همسانی واجی بین دو نسخه (پایه و جزء مکرر) ضرورت دارد، ولی در دوگان‌سازی صرفی همسانی معنایی مهم است و همسانی واجی از یافته‌های ثانویه همسانی معنایی است و گاه ممکن است ایجاد نشود (Inkelas & Zoll, 2005: 22). در دوگان‌سازی صرفی، دو خواهر باید مشخصه‌های ساخت‌واژی و معنایی همسان داشته باشند. در دوگان‌سازی صرفی ممکن است همسانی واجی نیز رخ دهد، ولی ضرورت ندارد و تنها به این دلیل ممکن است رخ دهد که همسانی معنایی می‌تواند منجر به درون‌داده‌های یکسان شود. همسانی واجی در نسخه‌برداری واجی نقشی کلیدی دارد، ولی در دوگان‌سازی صرفی می‌تواند بر روی عناصر موجود در دوگان‌سازی اثر کمی داشته باشد که سبب شود این عناصر به اندازه کافی مجاور باشند تا مطابقت و ساختی بین آن‌ها برقرار شود (Inkelas & Zoll, 2005: 203-204).

نظریه دوگان‌سازی صرفی دوگان‌سازی را شامل دو گونه کامل و ناقص در نظر می‌گیرد که در گونه کامل همسانی کامل بین دو نسخه وجود دارد و در نوع ناقص همسانی جزئی (Inkelas & Zoll, 2005: 1). در دوگان‌سازی ناقص یکی از نسخه‌ها همان صورتی را حفظ می‌کند که خارج از دوگان‌ساخت و به‌طور مستقل نیز دارد، در حالی که نسخه دیگر دچار تغییراتی می‌شود (Inkelas & Zoll, 2005: 19).

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این بخش، به ارائه و معرفی انواع دوگان‌ساخت‌های ناقص در زبان تاتی با توجه به طبقه‌بندی اینکلاس و زول (Inkelas & Zoll, 2005) می‌پردازیم و داده‌های زبان تاتی را با نمونه ارائه خواهیم کرد. داده‌های این پژوهش، شامل حدود چهار دوگان‌ساخت ناقص در زبان تاتی است که به‌روش کتابخانه‌ای و با مراجعه به فرهنگ تاتی رودبار (Borhaniniya, 2016) گردآوری شده‌است. از شمّ زبانی نگارنده نخست نیز در گردآوری داده‌ها و نوشتن نمونه‌ها بهره گرفته شده‌است.

۴-۱. فرایند دوگان‌سازی

دوگان‌سازی نوعی فرایند صرفی است که حاصل درج دو گانه یک سازه صرفی است (Inkelas, 2008: 325). دوگان‌ساخت‌های زبان تاتی را می‌توان براساس نوع فرایندی که در آن‌ها رخ می‌دهد به دو گونه کامل و ناقص دسته‌بندی کرد. در دوگان‌سازی کامل یک تکواژ تکرار می‌شود، ولی در دوگان‌سازی ناقص تنها بخشی از تکواژ تکرار می‌شود. در این مقاله، دوگان‌سازی ناقص و گونه‌های مختلف آن را در زبان تاتی بررسی می‌کنیم.

۴-۱-۱. دوگان‌سازی ناقص

دوگان‌سازی ناقص فرایندی است که در آن فقط بخشی از واژه تکرار می‌شود و بخشی از آن حذف می‌شود. دوگان‌سازی ناقص دارای دو گونه پیشوندی و پسوندی است که هر یک شامل گونه‌های مختلفی می‌شوند (Shaghghi, 1988, Inkelas & Zoll, 2005). برای نمونه «واز و ولنگ» و «شیل و شندر» نمونه‌هایی از دوگان‌سازی ناقص در زبان تاتی هستند. اگر بخش حذف شده پس از پایه بیاید دوگان‌سازی از گونه ناقص پسوندی و اگر پیش از پایه بیاید از گونه ناقص پیشوندی است. گونه دیگری از دوگان‌سازی ناقص نیز وجود دارد که در پژوهش‌های

مختلف نام‌هایی مانند تکرار پژواکی، انعکاسی، بازتابی^۱، اتباع و همچنین رونوشت موزون^۲ دارد. کلباسی (Kalbasi, 1992) اتباع را کلمه‌ای مرکب می‌داند که دارای دو جزء پایه و جزء مکرر است و جزء مکرر را تابع می‌نامد. تابع یا بدون معنا است و یا در معنایی متفاوت از معنای اصلی خود به کار برده می‌شود. تابع هیچ‌گاه به تنهایی به کار نمی‌رود، بنابراین به آن لفظ مهمل نیز می‌گویند. در این پژوهش، برای این گونه از دوگان‌سازی ناقص از عنوان دوگان‌سازی پژواکی بهره گرفته خواهد شد. در زبان تاتی نیز گونه‌های مختلفی از دوگان‌سازی پژواکی وجود دارد که غالباً همخوان یا واکه آغازین پایه دچار تغییر می‌شود و گاه واکه‌های پایه و جزء مکرر با هم تفاوت دارند، ولی همخوان‌های یکسانی دارند. در این پژوهش، دوگان‌سازی پژواکی را گونه‌ای از دوگان‌سازی ناقص در نظر می‌گیریم و در قسمت‌های پسین به بررسی سه گونه دوگان‌سازی ناقص پیشوندی، پسوندی و پژواکی در تاتی می‌پردازیم.

۴-۱-۱-۱. دوگان‌سازی ناقص پیشوندی

به فرایندی که در آن جزء مکرر پیش از پایه قرار گیرد دوگان‌سازی ناقص پیشوندی گفته می‌شود. در دوگان‌سازی ناقص تغییراتی نیز در پایه رخ می‌دهد که براساس نوع این تغییرات می‌توان دوگان‌سازی ناقص پیشوندی را به چند زیرمجموعه خردتر دسته‌بندی کرد. در زبان تاتی دو دسته دوگان‌سازی ناقص پیشوندی موجود است. در گونه اول تنها همخوان آغازین پایه حفظ می‌شود و هجای «el/» به ابتدای آن افزوده می‌شود. در گونه دوم نیز درون‌داد دوم که با همخوان یا واکه آغازین پایه شروع می‌شود، به جایگاه پیش از پایه افزوده می‌شود. دوگان‌سازی ناقص پیشوندی ۱۶ دوگان ساخت در زبان تاتی دارد که سه مورد از الگوی اول و ۱۳ مورد از الگوی دوم به دست می‌آید. در این قسمت، به بررسی این دو نوع دوگان‌سازی ناقص پیشوندی در زبان تاتی می‌پردازیم.

الف) دوگان‌سازی ناقص پیشوندی از نوع تکرار همخوان آغازین پایه همراه با هجای el/

در این الگو همخوان آغازین پایه تکرار و واکه /e/ و همخوان /l/ (هجای /el/) به آن افزوده می‌شود. در این گونه دوگان‌سازی، درون‌داد اول همان پایه دوگان ساخت است و ثابت بوده و در درون‌داد دوم پایه تغییر می‌کند و پیش از پایه قرار می‌گیرد. تغییرات پایه در درون‌داد دوم شامل

1. echo reduplication
2. melodic overwriting

تکرار همخوان آغازین پایه و افزودن واکه /e/ و همخوان /l/ (هجای /el/) به آن است. این ساخت، سپس به‌عنوان درون‌داد دوم پیش از درون‌داد نخست نمایان می‌شود و پس از آن /o/ و بعد درون‌داد اول که معنادار است می‌آید. در زبان تاتی از این الگو ساخت‌هایی وجود دارد که نمونه‌هایی از آن را در جدول (۱) می‌بینید. این دوگان‌ساخت‌ها بیانگر مفاهیمی شبیه‌به پایه و مانند آن هستند.

جدول ۱: دوگان‌سازی ناقص پیشوندی از نوع تکرار همخوان آغازین پایه همراه با هجای /el/

دوگان ساخت	آوانگاری	ترجمه فارسی
چل و چامن	ʃel o ʃamen	ادرار کردن و کارهایی از این قبیل که قبل از خواب انجام می‌شود
شیل و شنیر	ʃel o ʃender	لباس‌های اضافه و کهنه
گل و گشاد	gel o goʃad	گشاد

در نمونه‌های اول، دوم و سوم، درون‌دادهای اول به ترتیب «چامن»، «شنیر» و «گشاد» هستند که به معنای «ادرار»، «لباس کهنه» و «گشاد» هستند و به ترتیب همخوان‌های /ʃ/، /ʃ/ و /g/ در آن‌ها حفظ شده‌اند و سپس هجای /el/ به آن‌ها افزوده شده‌است. درون‌دادهای دوم در این دوگان‌ساخت‌ها در زبان تاتی بی‌معنا هستند.

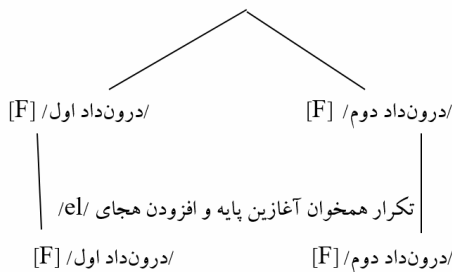
۴.

الف) in hama **felo fender** ʃfere agiri? این همه لباس بی کاربرد چرا می‌گیری؟

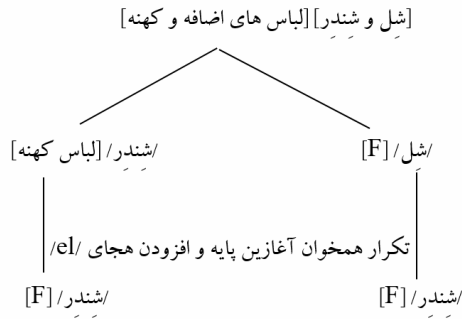
ب) zeta **gelo goʃad.e** ʃelar ta dakorda ba. یک شلوار گل و گشاد پوشیده بود.

طرحواره ساختاری نظریه دوگان‌سازی صرفی را برای این نوع از دوگان‌سازی ناقص پیشوندی می‌توان به صورت زیر ارائه کرد:

[برون‌داد] + [F] مفاهیم اضافه شده

شکل ۲: طرحواره دوگان‌سازی ناقص پیشوندی از نوع تکرار همخوان آغازین پایه همراه با هجای /el/

شکل ۳: طرحواره ساختاری دوگان ساخت «شیل و شندر»

ب) دوگان‌سازی ناقص پیشوندی از نوع تکرار همخوان یا واکه آغازین پایه

در این گونه از دوگان‌سازی ناقص پیشوندی هم مانند گونه پیشین، درون‌داد اول یا پایه تغییری نمی‌کند، ولی در درون‌داد دوم تغییراتی رخ می‌دهد. همخوان یا واکه آغازین پایه در آغاز درون‌داد دوم تکرار می‌شود و مابقی آن حذف می‌شود. به بیان دیگر، درون‌داد دوم با همخوان یا واکه آغازین پایه آغاز می‌شود. گاهی بین دو درون‌داد /o/ درج می‌شود و گاه هیچ عنصری بین دو درون‌داد قرار نمی‌گیرد. در این گونه دوگان‌سازی درون‌داد دوم پیش از پایه قرار می‌گیرد، از این رو این گونه دوگان‌سازی را دوگان‌سازی ناقص از گونه پیشوندی در نظر می‌گیرند. این الگو در زبان تاتی ساخت‌های زیر را ایجاد می‌کند:

جدول ۲: دوگان‌سازی ناقص پیشوندی از نوع تکرار همخوان یا واکه آغازین پایه

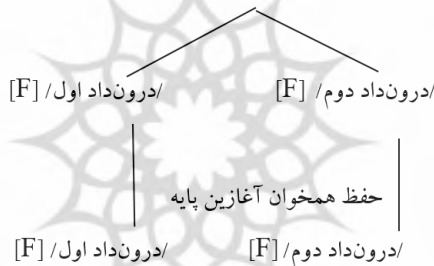
ترجمه فارسی	آوانگاری	دوگان ساخت
آت و آشغال	at o afqal	آت و آشغال
همسر و فرزندان	at o ayal	آت و آیال
پهن و عریض	pat o pan	پت و پن
افراد ثروتمند	pak o puldar	پک و پولدار
جک و جونیور	dzak o dzonevar	جک و جونیور
چشم‌ها	tʃar o tʃam	چر و چم
چوب و خاشاک	tʃak o tʃu	چک و چو
چانه زدن	tʃak o tʃona	چک و چونه
وسیله و خرت و پرت	tʃaj tʃe	چی چه
باران نم	ʃak o ʃe	شک و شه
زیاد و فراوان	fat o faravon	فت و فراون
فک و فامیل	fak o famil	فک و فامیل
کثیف و شلخته	kar o kasif	کر و کثیف

در نمونه‌های بالا، درون‌دادهای اول معنادارند و به ترتیب به معنای «زباله، همسر، عریض، ثروتمند، جانور، چشم، چوب، چانه، وسیله، باران، فراوان، فامیل و کثیف» هستند، ولی درون‌دادهای دوم که پیش از پایه قرار گرفته‌اند در زبان تاتی بدون معنا هستند، ولی در دوگان ساخت معنایی مشابه با درون‌داد اول کسب کرده‌اند و برون‌داد مفهومی مانند «پایه و ازاین‌قبیل» را می‌رساند.

۵.

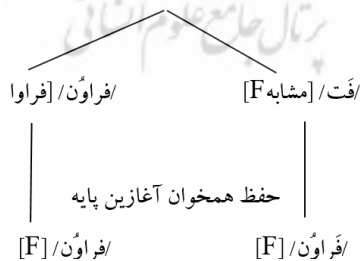
الف). ame rustaje dzada zijad **pato pan nija**. (جاده روستای ما خیلی عریض نیست).
 ب). diruz xo dza je midzi **tʃaj tʃe** bordaba xurdoʔon.ere. (دیروز با خودش کمی خرت‌وپرت برای بچه‌ها آورده بود).

برای نوع دوم دوگان‌سازی ناقص پیشوندی طرحواره زیر را می‌توان رسم کرد:
 [برون‌داد] [F + مفاهیم اضافه‌شده]

شکل ۴: طرحواره دوگان‌سازی ناقص پیشوندی از نوع تکرار همخوان یا واکه آغازین پایه

[فَت و فَرَاوُن] [زیاد]

شکل ۵: طرحواره ساختاری دوگان ساخت «فَت و فَرَاوُن»

۴-۱-۱-۲. دوگان‌سازی ناقص پسوندی

در این گونه دوگان‌سازی درون‌داد دوم که حاصل تغییراتی در پایه است، پس از درون‌داد اول در دوگان ساخت قرار می‌گیرد، به همین سبب آن را دوگان‌سازی ناقص پسوندی می‌نامند. تغییراتی که

در پایه رخ می‌دهد در زبان‌های مختلف یکسان نیست، بنابراین دوگان‌سازی ناقص پسوندی در زبان‌های مختلف زیرمجموعه‌های خردتر متفاوتی دارد. در زبان تاتی دو گونه دوگان‌سازی ناقص پسوندی مشاهده شده‌است. در این گونه از دوگان‌سازی ناقص پسوندی جزء مکرر با همخوان آغازین پایه آغاز می‌شود و پس از پایه قرار می‌گیرد. در نوع دوم همخوان آغازین پایه تغییر می‌کند که خود دارای چند زیرمجموعه خردتر است. در بخش بعدی، نمونه‌هایی برای هر گونه از دوگان‌سازی ناقص پسوندی ارائه می‌کنیم. ۲۶ دوگان‌ساخت در زبان تاتی حاصل دوگان‌سازی ناقص پسوندی هستند که ۱۶ مورد فرآورده تکرار همخوان آغازین پایه و ۱۰ مورد از نوع تغییر همخوان آغازین پایه هستند.

الف) دوگان‌سازی ناقص پسوندی از نوع تکرار همخوان آغازین پایه

همان گونه که پیش‌تر اشاره شد در این گونه از دوگان‌سازی همخوان آغازین پایه در جزء مکرر تکرار می‌شود و جزء مکرر در دوگان‌ساخت پس از پایه قرار می‌گیرد و بدون معناست. دوگان‌ساخت‌هایی که با این الگو ایجاد می‌شوند شامل نمونه‌های زیر هستند:

جدول ۳: دوگان‌سازی ناقص پسوندی از گونه تکرار همخوان آغازین پایه

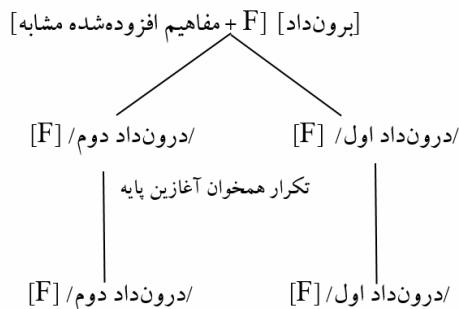
دوگان‌ساخت	آوانگاری	ترجمه فارسی
بار و بوز	bar o buz	بار و وسیله
باغ و بولاغ	baq o bulaq	باغ و زمین‌های کشاورزی
پول و پَله	pul o pala	ثروت
پیر و پارتال	pir o partal	پیر
تَر تَنگِلُولَه	tar e tangelula	تمیز و آراسته
چَلَب و چیل	tʃalp o tʃil	چرب و چیلی
دَفْتَر دَسْتَك	daftar dastak	دفتر و کتاب
دَعْوَا دَرَجِي	dava daraj	دعوا و درگیری
دورو دَرَا	duru dara	دروغ و دغل
سِنْدِه سَامُن	send e samon	سن و سال
کِمَر و کیلی	kemar o kili	کمر و پشت
کین و کَتَل	kin o katal	باسن
گدا گودول	geda gudul	گدا و گشنه
گِند و گالی / گی و گالی	gend o gali / gi jo gali	کنیفی و به هم ریختگی
مُرغ و مالِجَه	morq o maledza	مرغ و سایر حیوانات اهلی
واز و ولِنک	vaz o veleng	بی در و پیکر

در همه نمونه‌های بالا، به‌جز «کمر و کیلی»، درون‌داد دوم یا جزء مکرر بدون معناست و درون‌دادهای اول معنادار هستند. در دوگان‌ساخت «کمر و کیلی» نیز درون‌داد دوم، یعنی «کیلی» به‌معنای «کلید» است و درون دوگان‌ساخت در معنایی نامرتبط با معنای اصلی خود به‌کار رفته‌است. در همه نمونه‌ها، مانند نمونه نخست درون‌داد اول معنا دارد، ولی درون‌داد دوم بدون معنا است. در دوگان‌ساخت اول (بار و بوز) همخوان آغازین درون‌داد دوم یعنی /b/ در «بوز» با همخوان آغازین درون‌داد اول که «بار» بوده، یکسان است که به‌خوبی نشان‌دهنده تکرار همخوان آغازین پایه در جزء مکرر است و این مورد در دیگر نمونه‌ها نیز مشاهده می‌شود. معنای درون‌دادهای اول دوگان‌ساخت‌های جدول (۳) به‌ترتیب «بار»، «باغ»، «پول»، «پیر»، «تمیز»، «چرب»، «دفتر»، «دعوا»، «دروغ»، «سن»، «کمر»، «باسن»، «گدا»، «کثافت و مدفوع»، «مرغ» و «باز» است. در برخی از موارد بین دو درون‌داد واکه /e/ یا /o/ قرار می‌گیرد و قرارگیری این واکه بین دو درون‌داد به‌معنای نقض اصل هم‌جواری است و این موضوع نشان‌دهنده ناکارآمد بودن نظریه نسخه‌برداری واجی در توجیه این دوگان‌ساخت‌ها است. همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد درون‌داد دوم بدون معنا است و روی‌هم‌رفته، دوگان‌ساخت و همراه با درون‌داد اول معنایی مشابه با درون‌داد اول را به‌دست آورده‌است. در نمونه‌های بالا، اگرچه درون‌داد دوم بدون معنا است، ولی مفهوم تأکید و افزایش شدت را به پایه می‌افزاید.

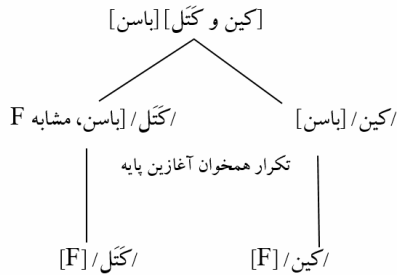
۶.

الف. (f) **tare tangelula** xona hata tʃakordom خانه را خیلی تمیز و آراسته کردم.
 ب. (b) **haqze tʃalpo tʃil boxord ta one qalf bigit.** این قدر غذاهای چرب و چیلی خورد تا قلبش گرفت.

برای این گونه از دوگان‌ساخت‌ها می‌توان طرحواره ساختاری را به‌صورت زیر نشان داد:

شکل ۶: طرحواره دوگان‌سازی ناقص پسوندی از نوع تکرار همخوان آغازین پایه

شکل ۷: طرحواره ساختاری دوگان ساخت «کین و کتَل»

۴-۱-۱-۲. دوگان‌سازی ناقص پسوندی از نوع تغییر همخوان آغازین پایه دومین الگوی دوگان‌سازی ناقص پسوندی در زبان تاتی شامل تغییراتی در همخوان آغازین پایه است. در نه نمونه اول در جدول (۴) درون‌داد اول فعل امر است که در زبان تاتی به‌طور معمول با /be/ یا /bu/ آغاز می‌شود و برون‌داد این فرایند در بیشتر موارد اسم است. تغییر همخوان آغازین پایه در این نوع از دوگان‌سازی شامل حذف /be/ یا /bu/ و در یک مورد /da/ در فعل امر و جایگزینی واکه /a/ است. در نمونه آخر همخوان /l/ در درون‌داد اول تبدیل به همخوان /s/ در درون‌داد دوم شده‌است و بین دو درون‌داد /o/ درج شده‌است. این نوع دوگان‌سازی ناقص پسوندی ساخت‌های زیر را ایجاد می‌کند:

جدول ۴: دوگان‌سازی ناقص پسوندی از نوع تغییر همخوان آغازین پایه

دوگان ساخت	آوانگاری	ترجمه فارسی
بَدَو آدَو	bedav adav	تلاش
بِیچ آپِچ	bepatʃ apatʃ	پخت و پز
بِرَس آرَس	beras aras	رسیدگی و آراستگی
بِکَش آکَش	bekaʃ akaʃ	دوندگی
بِکَن آکَن	bekan akan	کنده کاری و حفاری
بِنِوس آنِوس	beneves aneves	نوشتن
بُودُج آدُج	bududʒ adudʒ	خیاطی / دوخت و دوز
بُوشُور آشُور	bufur afur	شست و شو
دَوَر آوَر	davaz avaz	خیز و شتاب برای برداشتن غذا سر سفره پیش از دیگران
لُخت و سُخت	loxt o soxt	لخت

در نه مورد اول دوگان‌سازی‌های مورد اشاره درون‌دادهای اول در زبان تاتی فعل امر هستند و به ترتیب به معنای «بدو»، «بیز»، «برس»، «بکش»، «بکن»، «بنویس»، «بدوز»، «بشوی» و «حمله کن» هستند. درون‌دادهای دوم که به ترتیب «آدو»، «آپچ»، «آرس»، «آکش»، «آکن»، «آنوس»، «آدوج»، «آشور» و «آوز» هستند، در زبان تاتی بدون معنا هستند و خارج از دوگان‌سازی کاربردی ندارند، ولی درون‌دادهای ساخت‌ها مفهوم استمرار و تأکید دارند و نشان‌دهنده کنش‌هایی مشابه پایه و مرتبط با آن هستند. در نمونه آخر (لخت و سُخت) درون‌داد اول صفت است و به معنای «لخت» است، ولی درون‌داد دوم (سُخت) در زبان تاتی معنا ندارد و در کنار درون‌داد اول برای تأکید بیشتر به کار می‌رود.

۷.

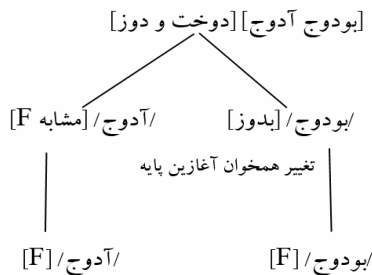
الف) ruza kare sar iftam, favona **bepatf apatf** konom. روزها سر کار هستم. شب‌ها پخت و پز می‌کنم.

ب) hata bikar abu **bududz adudz** kona. تا بیکار می‌شود دوخت و دوز می‌کند.

طرحواره ساختاری دوگان‌سازی صرفی برای این نوع از دوگان‌سازی ناقص پسوندی در زبان تاتی به شکل زیر است:

شکل ۸: طرحواره ساختاری دوگان‌سازی ناقص پسوندی از گونه تغییر همخوان آغازین پایه

شکل ۹: طرحواره ساختاری دوگان‌سازی ساخت «بودوج آدوج»

۴-۱-۱-۳. دوگان‌سازی ناقص پژواکی

بسیاری از نظریه‌ها دوگان‌سازی پژواکی را نوعی دوگان‌سازی کامل در نظر می‌گیرند، ولی نظریه دوگان‌سازی صرفی دوگان‌سازی پژواکی را گونه‌ای از دوگان‌سازی ناقص در نظر می‌گیرد و از آن‌جایی که چارچوب نظری این پژوهش نظریه دوگان‌سازی صرفی است، در این مقاله نیز دوگان‌سازی پژواکی موجود در زبان تاتی را در دسته دوگان‌سازی ناقص قرار می‌دهیم. تعداد هجاهای پایه و جزء مکرر در دوگان‌سازی پژواکی یکسان است، ولی با توجه به تغییراتی که در پایه رخ می‌دهد درون‌داد اول و دوم از جنبه واجی همسان نیستند، بنابراین نظریه دوگان‌سازی واجی توانایی توجیه این نوع دوگان‌ساخت‌ها را ندارد.

در دوگان‌سازی پژواکی یا بازتابی جزء مکرر بدون معناست و پایه گاه معنادار و گاه بدون معنا است، ولی کل ساخت معنای «پایه و شبیه آن و از این قبیل» را دارد. به بیان دیگر، در دوگان‌سازی پژواکی ممکن است هر دو درون‌داد بدون معنا باشند، ولی کل ساخت معنادار است. این مورد هم تأیید دیگری بر نظریه دوگان‌سازی صرفی است، زیرا نظریه دوگان‌سازی صرفی معنای هر دوگان‌ساخت را از معنای تصویر گونه تا معنای بالقوه اصطلاحی در نظر می‌گیرد. بنابراین، اگر هر دو درون‌داد بدون معنا باشند و خارج از دوگان‌ساخت استفاده نشوند، معنای دوگان‌ساخت اصطلاحی یا استعاری است.

در زبان تاتی دوگان‌سازی ناقص پژواکی دو گونه است. در گونه اول همخوان آغازین پایه تغییر می‌کند و خود شامل دو گونه مختلف است. در گونه دوم فقط واکه پایه تغییر می‌کند و همخوان‌ها بدون تغییر باقی می‌مانند. در تاتی ۱۶ دوگان‌ساخت از گونه پژواکی هستند که هشت مورد مربوط به الگوی اول تغییر همخوان آغازین پایه، چهار مورد مربوط به الگوی دوم تغییر همخوان آغازین پایه و چهار مورد مربوط به نوع دوم دوگان‌سازی پژواکی، یعنی تغییر واکه پایه هستند. در بخش بعدی، به توصیف و ارائه نمونه‌های انواع دوگان‌سازی ناقص پژواکی در زبان تاتی می‌پردازیم.

الف) دوگان‌سازی ناقص پژواکی از نوع تغییر همخوان آغازین پایه

در نخستین گونه دوگان‌سازی ناقص پژواکی همخوان آغازین پایه تغییر می‌کند. در این گونه، درون‌داد دوم از طریق تغییر درون‌داد اول یا پایه ایجاد می‌شود که در دوگان‌ساخت پس از درون‌داد اول قرار می‌گیرد. درون‌داد دوم بدون معنا است و به‌طور مستقل به کار نمی‌رود، ولی معنایی مانند «از این قبیل» به دوگان‌ساخت می‌افزاید. درون‌داد اول نیز در بسیاری موارد بدون معنا است و معنای دوگان‌ساخت اصطلاحی است، ولی مواردی نیز وجود دارد که در آن درون‌داد اول

معنادار است.

این گونه از دوگان‌سازی ناقص پژواکی در زبان تاتی خود دارای دو الگوی مختلف است. الگوی نخست آن دسته از دوگان‌ساخت‌هایی را می‌سازد که در آن‌ها همخوان آغازین پایه به /v/ تبدیل می‌شود و درون‌داد دوم را می‌سازد. در الگوی دوم همخوان آغازین پایه به /m/ تبدیل می‌شود و درون‌داد دوم را می‌سازد. در هر دوی این موارد درون‌داد دوم پس از پایه قرار می‌گیرد. در دوگان‌سازی ناقص پژواکی از گونه تغییر همخوان آغازین پایه، انتخاب /m/ یا /v/ به محیط واجی بستگی ندارد و فقط این دو همخوان که از همخوان‌های لبی هستند انتخاب می‌شوند.

یکم-تبدیل همخوان آغازین پایه به /v/

دوگان‌ساخت‌های جدول (۵)، نمونه‌هایی از دوگان‌ساخت‌های برآمده از این الگو هستند:

جدول ۵: دوگان‌سازی پژواکی از نوع تغییر همخوان آغازین پایه-نوع اول

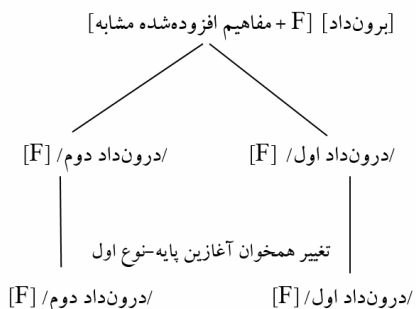
ترجمه فارسی	آوانگاری	دوگان ساخت
بَزَك	tizak vizak	تیزك ویزك
چرت و پرت	dari vari	دَری وَری
سر و صدا	zelaq velaq	زَلَق و لَق
شکوه و گلایه	zitol vitil	زیتیل ویتیل
سیر، پُر	ser o ver	سِر و وِر
آشکاراگاه علوم	fat o vat	شَات و وَات
چرت و پرت	fer o ver	شِر و وِر
لوس	fet o vet	شِت و وِت

۸

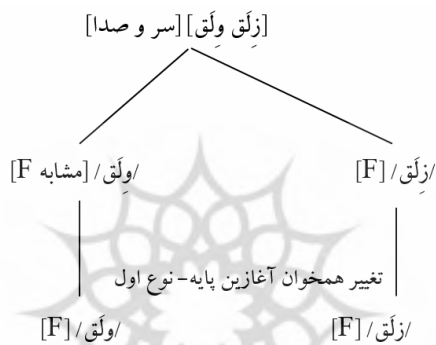
الف). xajle zelaq velaq bokordon. خیلی سروصدا کردند.

ب). dari vari magu. چرت و پرت نگو.

طرحواره زیر را می‌توانیم برای این گونه دوگان‌سازی ناقص پژواکی ارائه کنیم:

شکل ۱۰: طرحواره دوگان سازی پژواکی از نوع تغییر همخوان آغازین پایه-نوع اول

شکل ۱۱: طرحواره ساختاری دوگان ساخت «زَلِقْ وَلِقْ»

گونه دوم دوگان سازی ناقص پژواکی شامل مواردی است که درون داد دوم حاصل تبدیل همخوان آغازین پایه به /m/ است و بدون معنا است. درون داد اول ممکن است معنادار یا بدون معنا باشد.

دوم- تبدیل همخوان آغازین پایه به /m/

برای این الگو می توان به نمونه هایی مانند دوگان ساخت های جدول (۶) اشاره کرد:

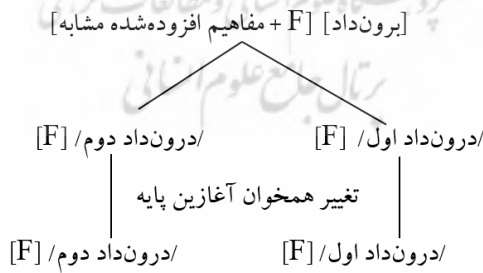
جدول ۶: دوگان سازی پژواکی از نوع تغییر همخوان آغازین پایه- نوع دوم

ترجمه فارسی	آوانگاری	دوگان ساخت
ریزه میزه	rəzə məzə	رِزَه مِزَه
دعوا	dʒingira mingira	جینگیرا مینگیرا
جر و بحث	sanka manka	سَنکَه مَنکَه
آراسته و مرتب	sanira manira	سَنیرَه مَنیرَه

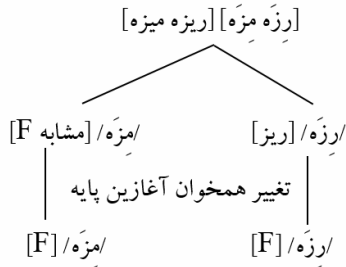
در نمونه‌های بالا در نخستین مورد، درون‌داد اول صفت است (رژَه به معنای ریز) و درون‌داد دوم که حاصل تغییری است که در درون‌داد اول رخ داده است بدون معنا است. درون‌داد نخست با /r/ شروع می‌شود و این همخوان آغازین به /m/ تغییر پیدا کرده است و درون‌داد دوم را ایجاد کرده است. برون‌داد این فرایند نیز یک صفت است. دومین مورد نیز شامل یک اسم (جینگیرا) به عنوان درون‌داد اول است که به معنای «دعوا» است، ولی درون‌داد دوم (مینگیرا) خارج از این دوگان ساخت معنا و کاربردی ندارد، ولی درون دوگان ساخت نشان‌دهنده شدت یا فزونی دعوا است. در این دوگان ساخت همخوان آغازین درون‌داد اول که /dʒ/ است دچار تغییر می‌شود و به /m/ تبدیل شده و به عنوان درون‌داد دوم پس از درون‌داد اول قرار می‌گیرد. در دو نمونه آخر همخوان آغازین پایه /s/ است که تبدیل به /m/ شده است. در این دو مورد درون‌داد اول نیز در زبان تاتی بدون معنا است و برون‌داد به مقوله اسم تعلق دارد. در همه نمونه‌های این نوع دوگان‌سازی درون‌داد دوم مفاهیم معنایی پایه را می‌گیرد و معنای «ازاین قبیل / مشابه این‌ها» به دوگان ساخت می‌بخشد.

۹.

الف. (in jeta kidʒa rəzə məzə hasta. این جوجه ریزه‌میزه است.)
 ب. (deraze ruza dʒingira mingira konon. همه روز را دعوا می‌کنند.)
 طرحواره ساختاری زیر را می‌توانیم برای این الگو ارائه دهیم:

شکل ۱۲: طرحواره دوگان‌سازی پژواکی از گونه تغییر همخوان آغازین پایه - نوع دوم

شکل ۱۳: طرحواره ساختاری دوگان ساخت «رِزَه مِزَه»

ب) دوگان سازی ناقص پژواکی از نوع تغییر واکه پایه

در این گونه، جزء مکرر از تغییر واکه موجود در پایه ساخته می شود و سپس، پس از پایه قرار می گیرد. در زبان تاتی و با توجه به داده های گردآوری شده، فقط یک الگوی تغییر واکه در این نوع از دوگان سازی ناقص پژواکی وجود دارد و در آن /a/ یا /a/ تبدیل به /u/ می شود. عناصری که در این فرایند به عنوان درون داد شرکت می کنند دارای واکه /a/ یا /a/ در هجای اول خود هستند که این واکه تبدیل به /u/ می شود و درون داد دوم را ایجاد می کند که پس از پایه قرار می گیرد و بدون معناست و تنها در دوگان ساخت و در کنار درون داد اول از یک معنای کلی (معنای درون داد اول و مواردی مشابه و از این گونه و افزایش شدت و فراوانی) برخوردار می شود. درون داد اول یا پایه در این گونه از دوگان سازی ناقص پژواکی اسم یا صفتی معنا دار است و به طور مستقل نیز کاربرد دارد. این الگو زایایی کمی دارد و از آن تنها چهار مورد در زبان تاتی یافت شده است:

جدول ۷: دوگان سازی پژواکی از نوع تغییر واکه پایه

ترجمه فارسی	آوانگاری	دوگان ساخت
پاره پوره	para pura	پاره پوره
چاله چوله	tʃala tʃula	چاله چوله
کج و کوله	katʃ o kutʃ	کج و کوچ
علف های هرز	vaʃ o vuʃ	واش و ووش

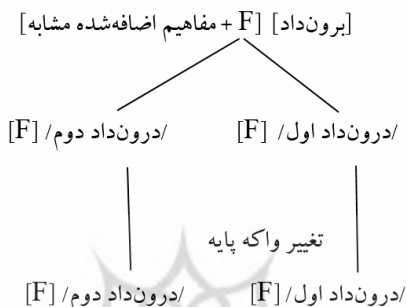
۱۰.

الف). hameje xo ketabona para pura bokorde. همه کتاب هایش را پاره پوره کرده است.

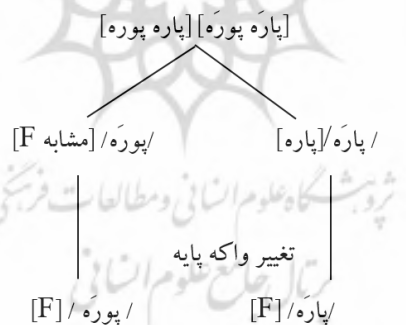
ب). dzada pore tʃala tʃula hasta. جاده پر از چاله چوله است.

این دوگان‌ساخت‌ها مفهوم جمع و افزایش شدت دارند. برای نمونه، «چاله» یک اسم مفرد است، ولی هنگامی که از دوگان ساخت «چاله‌چوله» استفاده می‌شود منظور چندین چاله کوچک و بزرگ است. یا هنگامی که از دوگان ساخت «پاره‌پوره» بهره گرفته می‌شود هدف بیان کردن گوناگونی پارگی‌ها و متفاوت بودن میزان آن‌هاست. نمونه سوم شدت کج بودن را نشان می‌دهد و نمونه آخر برای بیان فراوانی علف‌های هرز بیان می‌شود.

طرحواره ساختاری زیر را می‌توانیم برای این الگو ارائه دهیم:

شکل ۱۴: طرحواره دوگان‌سازی پژواکی از نوع تغییر واکه پایه

شکل ۱۵: طرحواره ساختاری دوگان‌ساخت «پاره‌پوره»

۵. نتیجه‌گیری

دوگان‌سازی ناقص فرایندی صرفی است که در آن تنها بخشی از واژه تکرار می‌شود و بخشی از آن حذف می‌شود. بررسی داده‌های این پژوهش نشان می‌دهد که دوگان‌سازی ناقص در زبان تاتی سه گونه است: دوگان‌سازی ناقص پیشوندی، دوگان‌سازی ناقص پسوندی و دوگان‌سازی پژواکی. دوگان‌سازی ناقص پیشوندی را از آن جهت پیشوندی می‌نامند که جزء مکرر پیش از پایه قرار می‌گیرد. این نوع دوگان‌سازی در زبان تاتی دو گونه است که در گونه نخست، درون‌داد دوم از

تکرار همخوان آغازین پایه همراه با هجای /eI/ ایجاد می‌شود و پیش از پایه قرار می‌گیرد. در نوع دوم همخوان یا واکه آغازین پایه تکرار می‌شود، یعنی درون‌داد دوم با همخوان یا واکه آغازین پایه آغاز می‌شود. در دوگان‌سازی ناقص پسوندی جزء مکرر پس از پایه قرار می‌گیرد و خود دو گونه دارد. گونه اول آن شامل تکرار همخوان آغازین پایه است، یعنی درون‌داد دوم با همخوان آغازین پایه آغاز می‌شود و پس از پایه قرار می‌گیرد. گونه دوم، شامل تغییر همخوان آغازین پایه است که به‌طور معمول در دوگان‌سازی ناقص پسوندی فعل امر رخ می‌دهد. در این الگو، /be/ یا /bu/ که هجای آغازین پایه هستند با /a/ جایگزین می‌شوند. سومین دسته دوگان‌سازی ناقص در زبان تاتی، دوگان‌سازی پژواکی است. در این گونه دوگان‌سازی، معمولاً درون‌دادها بدون معنا هستند. این گونه دوگان‌سازی ناقص در زبان تاتی دو گونه مختلف دارد. در گونه نخست، همخوان آغازین پایه تغییر می‌کند که خود دو الگو دارد. در الگوی اول همخوان آغازین پایه به /v/ و در الگوی دوم همخوان آغازین پایه به /m/ تبدیل می‌شود. دومین گونه دوگان‌سازی پژواکی در تاتی از طریق تغییر واکه پایه انجام می‌گیرد و /a/ یا /a/ به /u/ تبدیل می‌شود. در این الگو دو درون‌داد تعداد هجاهای یکسانی دارند و فقط در یک واکه با هم تفاوت دارند.

دوگان‌سازی ناقص در زبان تاتی، بیانگر مفاهیمی شبیه به پایه، تأکید و افزایش شدت پایه و استمرار است. در تاتی نیز مانند آنچه در نظریه دوگان‌سازی صرفی مطرح است معنای دوگان ساخت‌ها از مفاهیم مؤلفه‌ای و تصویر گونه، شفاف و نیمه‌استعاری تا معانی کاملاً نمادین و اصطلاحی متغیر است. در بیشتر موارد، معنای دوگان ساخت‌ها در زبان تاتی قابل‌پیش‌بینی است، ولی در مواردی نیز معنای کاملاً اصطلاحی یا نمادین است.

References

- Abbi, A. (1990). Reduplication in Tibeto-Burman languages of South Asia. *Southeast Asian Studies*, 28(2), 239–253.
- Amini, R. (2013). Reduplication in Turkish language. *Journal of Language Related Research*, 5(3), 27–54. [In Persian].
<https://lrr.modares.ac.ir/article-14-11055-fa.html>
- Borhaniniya, K. (2016). *Dictionary of Tati language*. Iliya Publications. [In Persian].
- Dolatpour Lakeh, T. (2023). *Reduplication in Tati* (Master's thesis). University of Guilan. [In Persian]
- Dolatpour Lakeh, T., & Shabani, M. (2023). Total reduplication in Tati (within the framework of morphological doubling theory). *Persian Language and Iranian Dialects*, 8(1). [In Persian].
<https://doi.org/10.22124/plid.2023.24625.1636>
- Fayyazi, M. S. (2014). Reduplication in Guilaki dialect. *Iranian Journal of Comparative Linguistic Research*, 3(6), 135–159 [In Persian].
https://rjhll.basu.ac.ir/article_668.html

- Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. (2013). *An introduction to language*. Wadsworth Cengage Learning.
- Ghaniabadi, S., Ghomeshi, J., & Sadat-Tehrani, N. (2006). Reduplication in Persian: A morphological doubling approach. In *Proceedings of the 2006 Annual Conference of the Canadian Linguistic Association* (pp. 1–15).
- Heydari, F. (2017). The analysis of reduplication process in Delfan Laki dialect: Optimality theory. *Journal of Research in Western Iranian Languages and Dialects*, 3(15), 55–72. [In Persian]. <https://doi.org/10.22126/jlw.2017.1194>
- Heydarpour Bidgoli, T., & Shaghaghi, V. (2011). The approach of optimality theory to reduplication in Persian. *Journal of Researches in Linguistics*, 3(4), 45–66. [In Persian]. https://jrl.ui.ac.ir/article_17209.html?lang=fa
- Inkelas, S. (2006). Reduplication. In K. Brown (Ed.), *Encyclopedia of languages and linguistics* (2nd ed., Vol. 10, pp. 417–419). Elsevier.
- Inkelas, S. (2008). The dual theory of reduplication. *Linguistics*, 46, 351–401. <https://doi.org/10.1515/LING.2008.013>
- Inkelas, S., & Zoll, C. (2005). *Reduplication: Doubling in morphology*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2006.04.006>
- Jensen, J. T. (1990). *Morphology: Word structure in generative grammar*. John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/cilt.70>
- Kager, R. (1999). *Optimality theory*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511812408>
- Kalbasi, I. (1992). *The derivational structure of word in modern Persian*. Institute of Humanities and Cultural Studies Publications. [In Persian].
- Larson, R. K. (2010). *Grammar as science*. MIT Press.
- Marantz, A. (1982). Re reduplication. *Linguistic Inquiry*, 13, 483–545. <https://doi.org/10.1353/lan.2015.0064>
- Mattes, V. (2014). Types of reduplication: A case study of Bikol. *Linguistic Typology*, 16, 631–674. <https://doi.org/10.1353/lan.2015.0064>
- Pourabbas Navroud, M. (2022). *Reduplication in Gilaki (the western variety)* (Master's thesis). University of Guilan [In Persian]. https://jrl.ui.ac.ir/article_17209.html
- Rahmati Nejad, L., Arkan, F., & Heidarpour Bidgoli, T. (2019–2020). The optimality theory approach to “partial prefixed reduplication” in Persian. *Zabanpazhuhi*, 11(33), 233–264. [In Persian]. <https://doi.org/10.22051/jlr.2018.18688.1499>
- Rasekhmahand, M., & Mohammadi Rad, M. (2012). Formal and semantic analysis of reduplication in Sourani dialect of Kurdish. *Journal of Iranian Languages and Dialects*, 3, 133–146. [In Persian].
- Sabzalipour, J., & Izadifar, R. (2013). Case marking system in Tati dialect of Khalkhal. *Language Related Studies*, 4(20), 102–123. [In Persian]. <http://lrr.modares.ac.ir/article-14-967-fa.html>
- Sadat-Tehrani, N. (2003). The ‘indifference-ke construction’ in modern conversational Persian. *Linguistica Atlantica*, 24, 43–69. <https://journals.lib.unb.ca/index.php/la/article/view/22444>
- Sen Erdogan, B. (2021). Reduplication processes in Turkish and German: A contrastive study. *International Journal of Current Approach in Language, Education and Social Sciences (CALESS)*, 3(2), 204–221. <https://doi.org/10.35452/caless.2021.11>
- Shaghaghi, V. (1988). *The reduplication process* (Master's thesis). University of

Tehran. [In Persian].

Sheikh Sang Tajan, S. (2017). Reduplication in Taleshi. *Journal of Persian Language and Iranian Dialects*, 2(2), 115–138.

<https://doi.org/10.22124/plid.2017.2815> [In Persian].

Shibasaki, R. (2001). On the grammaticalization of verbal reduplication in Japanese.

In *The 7th International Cognitive Linguistics Conference*. University of California. <https://doi.org/10.1515/9783110911466.283>

Zakeri, M. (2002). *Reduplication in Persian*. Tehran University Publications. [In Persian].

